

باسم تعالی

طرح درس

سال تحصیلی و نیم‌سال تحصیلی: ۱۴۰۵-۱۴۰۴ (نیم‌سال اول)

رشته: توسعه روستایی		گروه: ترویج و آموزش کشاورزی		دانشکده: کشاورزی	
گرایش: توسعه کشاورزی					
پیش‌نیاز: ندارد	نوع واحد: انتخابی	تعداد واحد: ۲ واحد نظری	مقطع: کارشناسی‌ارشد	نام درس: حکمرانی و مدیریت منابع طبیعی تجدیدشونده (Renewable Natural Resources Governance and Management)	
تلفن داخلی دفتر کار: ۲۰۲۰		شماره دفتر کار: ۰۲۱-۴۸۲۹۲۰۲۰		مرتبه علمی: دانشیار	نام و نام خانوادگی مدرس: مسعود بیژنی
نشانی پست الکترونیک مدرس: mbijani@modares.ac.ir , bijanimasoud@gmail.com					
محل، ساعت‌ها و روزهای تشکیل کلاس					
مکان تشکیل کلاس		ساعت		روزهای هفته	
کلاس ۵		۸:۳۰-۱۰:۱۵		یکشنبه	

رئوس مطالب:

نظری: تعریف مدیریت، عوامل مؤثر در مدیریت سازمانی، آشنایی با مفاهیم (حکمرانی منابع طبیعی)، حکمرانی تنوع زیستی، رسانه‌ها در جنگل‌داری (دولت، حکمرانی و رؤیت‌پذیری اجتماعی)، رهیافت‌های سازگار شونده و گروهی در حکمرانی منابع طبیعی (مبانی، سنت‌ها و خطوط مقدم)، یادگیری نهادی، یادگیری از طریق شبکه‌های جوامع محلی، یادگیری به منظور بهبود معیشت جامعه محلی در حکمرانی منابع طبیعی، نظریه‌ها و اقدامات عملی مربوط به پیوند بین فقر، منابع طبیعی و حکمرانی، تکنیک‌ها و روش‌های استفاده برای مقابله با فقر در جوامع اسلامی، موهبت‌های منابع طبیعی و روند توسعه در جوامع اسلامی، خوشه‌های انرژی زیستی در اتریش و آلمان (از اهداف عمومی تا اقدامات خصوصی)، پیوند خدمات اکوسیستمی به تنوع زیستی، حقوق مالکیت و بهره‌برداری، نقش جامعه محلی در مدیریت منابع طبیعی، مدیریت اجتماع‌محور منابع طبیعی، اصول طراحی سازمان‌های اجتماع‌محور پاسخگو، تسهیم درآمد و مدیریت مالی پاسخگو، عملیاتی‌سازی پاسخگویی مالی از پایین به بالا، بودجه‌ریزی و کنترل مشارکتی، اهمیت قوانین در حکمرانی مشارکتی، رهیافت‌های نوین در حکمرانی منابع طبیعی، اقتصاد سیاسی حکمرانی منابع طبیعی، مردم‌سالار کردن حکمرانی منابع طبیعی

ضرورت بررسی اقتصاد منابع طبیعی، نقش و اهمیت اقتصادی منابع طبیعی در توسعه اقتصادی، تعریف و طبقه‌بندی منابع طبیعی، انواع مالکیت در منابع طبیعی، بررسی انواع منابع طبیعی شامل آب: مطالعه بازار آب، انواع روش‌های قیمت‌گذاری آب و تجزیه و تحلیل طرح‌های آبیاری، هزینه‌ها و منافع مستقیم و غیرمستقیم طرح‌های آبی، مدیریت منابع آبی زیرزمینی، و سطحی و کاربرد آنها، مدیریت شیلاتی، تابع رشد موجود زنده، روش‌های بهینه بهره‌برداری از منابع شیلات، مدیریت مسائل صید و صیادی در مالکیت خصوصی و دسترسی آزاد، سایر منابع طبیعی شامل مدیریت بهره‌برداری از جنگل و مرتع و تحلیل عوامل مؤثر بر عرضه و تقاضا و قیمت این منابع، سیاست‌گذاری در مورد کاشت جنگل و مدیریت بهره‌برداری از منابع جنگلی و مرتعی، مدیریت آلودگی منابع و کنترل آن

منابع و فناوری‌های انرژی‌های تجدیدپذیر، مزایای تأمین انرژی روستایی تجدیدپذیر نسبت به شیوه‌های مرسوم، کاربرد فناوری‌های مربوط به انرژی‌های تجدیدپذیر، ساختارهای قانونی، انرژی تجدیدپذیر در مزرعه (انرژی بادی، خورشیدی و ...)، گیاهان روغنی و تولید گاز زیستی، تحلیل وضعیت تأمین انرژی مورد نیاز روستاییان و عشایر در ایران، آشنایی با نهادهای فعال در زمینه تأمین انرژی تجدیدپذیر روستایی (مانند RREAL)، راهبردهای تأمین انرژی تجدیدپذیر روستایی در کشورهای منتخب، بررسی قابلیت‌های نواحی روستایی ایران در تولید انرژی تجدیدپذیر

هدف کلی: آشنا ساختن دانشجویان با منابع طبیعی تجدیدپذیر و نقش و جایگاه آن در توسعه پایدار

اهداف ویژه:

- * آشنایی با تعریف مدیریت، عوامل مؤثر در مدیریت سازمانی؛
- * آشنایی با مفاهیم حکمرانی منابع طبیعی، حکمرانی تنوع زیستی، رهیافت‌های سازگار شونده و گروهی در حکمرانی منابع طبیعی (مبانی، سنت‌ها و خطوط مقدم)؛
- * آشنایی با مفاهیم یادگیری نهادی، یادگیری از طریق شبکه‌های جوامع محلی، یادگیری به منظور بهبود معیشت جامعه محلی در حکمرانی منابع طبیعی؛
- * آشنایی با نظریه‌ها و اقدامات عملی مربوط به پیوند بین فقر، منابع طبیعی و حکمرانی،
- * آشنایی با تکنیک‌ها و روش‌های استفاده برای مقابله با فقر در جوامع اسلامی، موهبت‌های منابع طبیعی و روند توسعه در جوامع اسلامی؛
- * آشنایی با نقش جامعه محلی در مدیریت منابع طبیعی، مدیریت اجتماع محور منابع طبیعی و اصول طراحی سازمان‌های اجتماع محور پاسخگو؛
- * آشنایی با حکمرانی مشارکتی، رهیافت‌های نوین در حکمرانی منابع طبیعی، اقتصاد سیاسی حکمرانی منابع طبیعی و مردم سالار کردن حکمرانی منابع طبیعی؛
- * آشنایی با نقش و اهمیت اقتصادی منابع طبیعی در توسعه اقتصادی، تعریف و طبقه‌بندی منابع طبیعی و انواع مالکیت در منابع طبیعی؛
- * آشنایی با انواع منابع طبیعی شامل آب: مطالعه بازار آب، انواع روش‌های قیمت‌گذاری آب و تجزیه و تحلیل طرح‌های آبیاری، هزینه‌ها و منافع مستقیم و غیرمستقیم طرح‌های آبی، مدیریت منابع آبی زیرزمینی و سطحی و کاربرد آنها،
- * آشنایی با مدیریت شیلات، روش‌های بهینه بهره‌برداری از منابع شیلات، مدیریت مسائل صید و صیادی در مالکیت خصوصی و دسترسی آزاد؛
- * آشنایی با مدیریت بهره‌برداری از جنگل و مرتع و تحلیل عوامل مؤثر بر عرضه و تقاضا و قیمت این منابع، سیاست‌گذاری در مورد کاشت جنگل و مدیریت بهره‌برداری از منابع جنگلی و مرتعی، مدیریت آلودگی منابع و کنترل آن
- * آشنایی با منابع و فناوری‌های انرژی‌های تجدیدپذیر، مزایای تأمین انرژی روستایی تجدیدپذیر نسبت به شیوه‌های مرسوم، کاربرد فناوری‌های مربوط به انرژی‌های تجدیدپذیر و
- * آشنایی با ساختارهای قانونی، انرژی تجدیدپذیر در مزرعه (انرژی بادی، خورشیدی و ...)، گیاهان روغنی و تولید گاز زیستی، تحلیل وضعیت تأمین انرژی مورد نیاز روستاییان و عشایر در ایران و آشنایی با نهادهای فعال در زمینه تأمین انرژی تجدیدپذیر روستایی.

فعالیت‌های یادگیری دانشجویان

- از دانشجویان انتظار می‌رود با موارد زیر آشنا شوند و در پایان ترم بر آن‌ها مسلط باشند.
- * عوامل مؤثر در مدیریت سازمانی را در عرصه منابع طبیعی تشریح کنند؛
  - * مفاهیم حکمرانی منابع طبیعی، حکمرانی تنوع زیستی، رهیافت‌های سازگار شونده و گروهی در حکمرانی منابع طبیعی را تشریح کنند؛
  - * مفاهیم یادگیری نهادی، یادگیری از طریق شبکه‌های جوامع محلی، یادگیری به منظور بهبود معیشت جامعه محلی در حکمرانی منابع طبیعی را بدانند.
  - * نظریه‌ها و اقدامات عملی مربوط به پیوند بین فقر، منابع طبیعی و حکمرانی را تشریح نمایند،
  - * تکنیک‌ها و روش‌هایی کاربردی برای مقابله با فقر در جوامع اسلامی ارائه دهند؛
  - * نقش جامعه محلی در مدیریت منابع طبیعی، مدیریت اجتماع محور منابع طبیعی و اصول طراحی سازمان‌های اجتماع محور پاسخگو را تشریح نمایند؛
  - * مفاهیمی همچون حکمرانی مشارکتی، رهیافت‌های نوین در حکمرانی منابع طبیعی، اقتصاد سیاسی حکمرانی منابع طبیعی و مردم‌سالار کردن حکمرانی منابع طبیعی را تشریح نمایند؛
  - * نقش و اهمیت اقتصادی منابع طبیعی در توسعه اقتصادی، و انواع مالکیت در منابع طبیعی را تشریح نمایند؛
  - * مواردی همچون انواع روش‌های قیمت‌گذاری آب و تجزیه و تحلیل طرح‌های آبیاری، هزینه‌ها و منافع مستقیم و غیرمستقیم طرح‌های آبی، مدیریت منابع آبی زیرزمینی و سطحی و کاربرد آنها را تشریح نمایند.
  - * روش‌های بهینه بهره‌برداری از منابع شیلات، مدیریت مسائل صید و صیادی در مالکیت خصوصی و دسترسی آزاد را بدانند؛
  - * مواردی شامل مدیریت بهره‌برداری از جنگل و مرتع و تحلیل عوامل مؤثر بر عرضه و تقاضا و قیمت این منابع، سیاست‌گذاری در مورد کاشت جنگل و مدیریت بهره‌برداری از منابع جنگلی و مرتعی، مدیریت آلودگی منابع و کنترل آن را تشریح کنند.
  - * آشنایی با منابع و فناوری‌های انرژی‌های تجدیدپذیر، مزایای تأمین انرژی روستایی تجدیدپذیر نسبت به شیوه‌های مرسوم، کاربرد فناوری‌های مربوط به انرژی‌های تجدیدپذیر و

* با ابعاد انرژی تجدیدپذیر در مزرعه (انرژی بادی، خورشیدی و ...)، گیاهان روغنی و تولید گاز زیستی، نحوه وضعیت تأمین انرژی مورد نیاز روستاییان و عشایر آشنایی نسبی را کسب نمایند.

در پایان در قالب یک پروژه عملی:

* قادر باشند ضمن شناسایی و تحلیل مشکلات مدیریت منابع طبیعی تجدیدشونده زوایای مدیریت یکی از ابعاد انرژی‌های تجدیدپذیر را برای ارائه در کلاس مستندسازی نموده و راهبردهای مداخله‌گری لازم برای برون‌رفت از این مشکلات و موانع را ارائه نمایند.

* مقاله‌ای را در ارتباط با حکمرانی و مدیریت منابع طبیعی تجدیدشونده در کلاس ارائه کرده و مورد نقد قرار دهند.

برنامه پیشنهادی استاد جهت ارائه در کلاس (براساس سرفصل مصوب)

تاریخ	سرفصل مطالب مورد بحث
هفته اول	مقدمه و معرفی طرح درس
هفته دوم	آشنایی با تعریف مدیریت، عوامل مؤثر در مدیریت سازمانی، آشنایی با مفاهیم حکمرانی منابع طبیعی، حکمرانی تنوع زیستی، رهیافت‌های سازگار شونده و گروهی در حکمرانی منابع طبیعی
هفته سوم	آشنایی با مفاهیم یادگیری نهادی، یادگیری از طریق شبکه‌های جوامع محلی، یادگیری به منظور بهبود معیشت جامعه محلی در حکمرانی منابع طبیعی
هفته چهارم	آشنایی با نظریه‌ها و اقدامات عملی مربوط به پیوند بین فقر، منابع طبیعی و حکمرانی
هفته پنجم	آشنایی با تکنیک‌ها و روش‌هایی کاربردی برای مقابله با فقر در جوامع اسلامی
هفته ششم	آشنایی با نقش جامعه محلی در مدیریت منابع طبیعی، مدیریت اجتماع‌محور منابع طبیعی و اصول طراحی سازمان‌های اجتماع‌محور پاسخگو
هفته هفتم	آشنایی با حکمرانی مشارکتی، رهیافت‌های نوین در حکمرانی منابع طبیعی، اقتصاد سیاسی حکمرانی منابع طبیعی و مردم‌سالار کردن حکمرانی منابع طبیعی
هفته هشتم	نقش و اهمیت اقتصادی منابع طبیعی در توسعه اقتصادی، و انواع مالکیت در منابع طبیعی
هفته نهم	نقش و اهمیت اقتصادی منابع طبیعی در توسعه اقتصادی و انواع مالکیت در منابع طبیعی
هفته دهم	انواع روش‌های قیمت‌گذاری آب و تجزیه و تحلیل طرح‌های آبیاری، هزینه‌ها و منافع مستقیم و غیرمستقیم طرح‌های آبی، مدیریت منابع آبی زیرزمینی و سطحی
هفته یازدهم	روش‌های بهینه بهره‌برداری از منابع شیلات، مدیریت مسائل صید و صیادی در مالکیت خصوصی و دسترسی آزاد
هفته دوازدهم	مدیریت بهره‌برداری از جنگل و مرتع و تحلیل عوامل مؤثر بر عرضه و تقاضا و قیمت این منابع، سیاست‌گذاری در مورد کاشت جنگل و مدیریت بهره‌برداری از منابع جنگلی و مرتعی، مدیریت آلودگی منابع و کنترل آن
هفته سیزدهم	منابع و فناوری‌های انرژی‌های تجدیدپذیر، مزایای تأمین انرژی روستایی تجدیدپذیر نسبت به شیوه‌های مرسوم، کاربرد فناوری‌های مربوط به انرژی‌های تجدیدپذیر
هفته چهاردهم	ابعاد انرژی تجدیدپذیر در مزرعه (انرژی بادی، خورشیدی و ...)، گیاهان روغنی و تولید گاز زیستی، نحوه وضعیت تأمین انرژی مورد نیاز روستاییان و عشایر
هفته پانزدهم	ارائه، تحلیل و نقد و ارزیابی تکالیف درسی دانشجویان
هفته شانزدهم	ارائه، تحلیل و نقد و ارزیابی تکالیف درسی دانشجویان

* لازم به ذکر است که در حین ارائه مطالب فوق، متناسب با هر مبحث و به منظور تکمیل آن، دانشجویان تکالیف درسی خود را بر اساس زمان‌بندی از قبل مشخص شده و زیر نظر استاد درس ارائه می‌کنند.

روش ارزشیابی

نمره	معیار
۲	حضور منظم و فعالیت کلاسی
۲	امتحانات کوتاه کلاسی
۴	میان‌ترم
۴	تکلیف و گزارش کلاسی
۸	امتحان نهایی

منابع:

- احمدیان، مجید. (۱۳۹۳). اقتصاد منابع تجدیدشونده. سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت).
ارسطو، سعید. (۱۳۸۷). مبانی اقتصادی - علمی اداره جنگل‌ها. دانشگاه تهران.
سپاستیو کنکن. (۱۳۹۲). ارزشگذاری اقتصادی جنگل (منابع طبیعی). ترجمه: مهدی حشمت‌الواعظین. جهاد دانشگاهی.
4. Abdulai, A. M., & Shamshiry, E. Linking Sustainable Livelihoods to Natural Resources and Governance.
  5. Åkerman, M., Kilpiö, A., & Peltola, T. (2010). Institutional change from the margins of natural resource use: the emergence of small-scale bioenergy production within industrial forestry in Finland. *Forest Policy and Economics*, 12(3), 181-188.
  6. Andersen, R. S., Towers, W., & Smith, P. (2005). Assessing the potential for biomass energy to contribute to Scotland's renewable energy needs. *Biomass and Bioenergy*, 29(2), 73-82.
  7. Child, B., & Wojcik, D. (2014). *Developing Capacity for Community Governance of Natural Resources Theory & Practice*. Author House.
  8. El Bassam, N., & Maegaard, P. (2004). *Integrated renewable energy for rural communities: Planning guidelines, technologies and applications*. Elsevier.
  9. FAO. 2009. Small-Scale Bioenergy Initiatives: Brief description and preliminary lessons on livelihood impacts from case studies in Asia, Latin America and Africa.
  10. Folk, R., & ResourcesSection, E. (1991). Small-Scale Bioenergy Alternatives for Industry, Farm, and Institutions. *Coeur*.
  11. Grant, J. A. (2014). *New Approaches to the Governance of Natural Resources: Insights from Africa*. Palgrave Macmillan.
  12. Hartwick, S.M, et al. The economics of natural resources use.
  13. Mainali, B., Pachauri, S., Rao, N. D., & Silveira, S. (2014). Assessing rural energy sustainability in developing countries. *Energy for Sustainable Development*, 19, 15-28.
  14. Nelson, F. (2012). *Community rights, conservation and contested land: The politics of natural resource governance in Africa*. Routledge.
  15. Neudoerffer, R. C., Malhotra, P., & Ramana, P. V. (2001). Participatory rural energy planning in India—a policy context. *Energy Policy*, 29(5), 371-381.
  16. Ojha, H. R., & Hall, A. (2013). *Adaptive collaborative approaches in natural resource governance: Rethinking participation, learning and innovation*. Routledge.
  17. Sikor, T. (Ed.). (2013). *Public and private in natural resource governance: a false dichotomy?*. Routledge.
  18. UNDP/ESCAP/FAO; A New Approach to Energy Planning for Sustainable Rural Development. (1990) Rome